

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 25.—

VIDEM, 1.-15. FEBRUARJA 1953.

Leto IV. — Stev. 58

UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm - Udine

Naročnina: letna 500.— lir, 6 mesečna 300.— lir.

Za spoštovanje ustave

Ker hočajo naši narodni nasprotniki v svoji propagandi prikazati naše namene in naše delo v napačni luči in nas premnogokrat prikazujo kot nprotidržavne elemente, smatramo za potreben, da o tem spregovorimo nekaj besed in razčistimo naše stališče.

Mi nismo protidržavni in zavračamo takšne očitke kot zlonamerne. Če smo prisiljeni ostro kritizirati delo vlade v naši deželi, delamo to zato, ker je to naša pravica in naša dolžnost. S tem da branimo naše narodnosti in gospodarske pravice, branimo tudi dobro ime Italije in njeno demokracijo.

Po padcu fašizma smo upali, da bodo krvice, ki jih je fašizem zagrešil nasproti nam, odpravljene na isti način, kot se je to zgodilo pri drugih narodnih manjšinah v Italiji. Francosko prebivalstvo v Val d'Aosti in Nemci v Južnem Tirolu so deležni precejšnjega upravnega in kulturne avtonomije. Njihovi otroci študirajo v materinskem jeziku in gospodarstvo njihove dežele je v razcvitu.

V Beneški Sloveniji pa stoe stvari počnoma drugače. Nikakor nam nečelo dodeliti deželne avtonomije, čeprav je vzakonjena v ustavi. V šolah se še vedno poučuje samo v italijanščini, kot nekdaj, in naše gospodarstvo je na robu propada. Naši ljudje so prisiljeni zapuščati svoje domove in oditi na vse strani sveta, da bi ne umrli od lakote. In kot da bi vse to še ne bilo dovolj, so pri nas ponovno vpostavili režim preganjanja in zatiranja. Kdor se uga zahteva svoje manjšinske pravice, ga brž očrnilo kot protidržaven element in mora nositi vse tiste posledice, ki so v zvezi s tako obtožbo.

Kako naj močimo spriči takega postopanja? Naša dolžnost je, da se mu upremo, ker smo tudi mi državljanji, ki moramo braniti svoje svobodčine, katere so nam zajamčene v republiški ustavi, za katero je tudi naš narod doprinesel svoje žrtve.

Po 8. septembri 1943, ko je fašizem poverčil razdejanje po vsej Italiji, je prebivalstvo Beneške Slovenije zagrabilo za orožje in skupaj s svojimi brati in z demokratičnimi Italijani smo se bojevali proti nemškemu okupatorju in njegovim fašističnim hlapcem. Pri tem smo prispevali mnogo naše krvi za svobodo, saj ni vasi v Beneški Sloveniji, ki bi ne imela svojih mrtvih v tem boju.

Upali smo, da bo rimska vlada vse to pozneje upoštevala. Pa smo se varali. Namesto, da bi dala vzpostubo našemu gospodarskemu in kulturnemu razvoju, je še pospešila proces raznarodovanja in danes bi njeni predstavniki najraje tekmovali celo s fašizmom v tem, kako bi čimprej izbrisali slovenski jezik v naši deželi. Posebni vladni organi so na delu na prefekturni in na šolskem skrbništvu v Vidmu in je njih glavno ter morda edino opravilo, da proučujejo najboljši sistem, kako bi spremenili narodnostno lico Beneške Slovenije. Pri tem svojem delu prav nič ne štedijo s sredstvi.

Ni drugi strani pa je ves propagandistični aparat vlade, ki se trudi, kot smo že zgoraj omenili, da bi prikazal naše delo in naše namene v napačni luči. Toda naše delovanje teži za tem, da se spoštuje pravice naše narodne manjšine v okviru republiške ustave. Naše zahteve so torej povsem zakonite in je protidržaven le tisti, ki jih noče priznati in upoštevati, ker na tak način dela proti predpisom ustave, za katere izvedbo se mi potegujemo.

Beneško Slovenijo je obiskalo že več italijanskih novinarjev in pisateljev sestavnega slovesa in vsi so se strinjali v obsodi sistemov, ki jih izvaja vlada v naših krajih. Nekjer na svetu ne boste

videli ali slišali, da bi prefekt nastopil proti nekemu župniku, ki ima samo to krivdo, da se poslužuje pri svojih cerkevnih opravilih jezika svojih vernikov. Pač pa se take stvari še danes dogajajo pri nas in ni dolgo tega, kar je videmski prefekt dr. Mozzi rekel županom in upraviteljem, ki so mu v nekem kraju Beneške Slovenije prišli naproti, da mora župnik uprenehati s svojimi pridigami v slvenščini, ker živimo v Italiji!

Naj ve g. prefekt, da se na tak način ne brani Italije, ampak se jo brani vse družače, to je s tem, da spoštuje sam in da prisili tudi druge k spoštovanju njenih zakonov. Mi pa ne zahtevamo drugega, ko da se spoštuje in izvaja predpise italijanske ustave. Ali je res tako stališče protitalijansko in protidržavno, kot bi nekateri oblastni organi hoteli na vsek način prikazati?

Stanovanja za učitelje - pereč problem

Ze večkrat smo povedali v našem listu, da je v Beneški Sloveniji premaio šolskih poslopij in da se mora zato pouk vršiti v marsikaterem kraju še danes v zatohlih kmečkih izbah ali v prostorih zadružnih mlekarjev. Enako slabo je poskrbljeno tudi za stanovanja učiteljstva, kajti razen v novo zgrajenih šolah si mora učitelj sam preskrbiti stanovanje. To je pa zelo težko v gorskih vaseh, ker so izključno kmečke hiše z eno ali dvema izbama in tudi gostilneni, ki bi imelo prenočišče ni. Po navadi se mora učitelj v takem slučaju nastaniti v bližnjem večjem centru in od tu pešačiti ali se voziti s kolesom, če ima vas kolovozno pot, tudi po 15 ali 20 kilometrov vsak dan.

V zimi ali ob slabem vremenu je ta pot zelo težava, včasih celo nemogoča in zato so otroci cele tedne brez šolskega pouka. Dostikrat se tudi dogodi, da mora učitelj odkloniti službeno mesto, čeprav je morda čakal nanj več let, prav zaradi te neugodnosti.

Svar bi bila drugačna, če bi oblasti rastavljala v teh krajih, kjer ni urejenih stanovanj za učiteljstvo, domače učitelje ali iz bližnjih krajev. Na žalost pa moramo povedati, da šolsko skrbištvu oziroma ministrstvu za prosveto pošilja domače učitelje v oddaljene kraje, k nam pa prihaja učiteljstvo, ki se z veiko težavo prilagodi našim razmeram.

V nekaterih krajih Beneške Slovenije

Da bo naš rod moralno zdrav

Znano je, da so se naši delavci, ki so cdši po svetu za kruhom, vedno odlikovali po svoji delavnosti, svoji bistromosti, poštenosti in zmožnosti ter po svoji fizični odpornosti. Tako so prav ti naši delavci v veliki meri tvorili najboljši del delovnih množic videmske pokrajine, ki upravičeno slovio kot eni izmed najboljših delavev na svetu.

Po drugi strani pa smo lahko že večkrat ugotovili, da je lov za zasluzkom, čeprav utemeljen zaradi številnih družinskih potreb in torej zaradi nujnosti prihrankov, le prevečkret vzrok, da naši izseljenci žive v tujini preveč skromno in da si nalagejo pretežka dela. Tem naprom in odpovedim pa sledi po povratku v domovino povsem drugačno obnašanje, ko se ti ljudje ogibljejo dela in vse dni trošijo težko prisluženi denar po krémah in gostilnah.

Nič ni torej čudnega, da učne moći, ki morajo dnevno napraviti toliko napora, ne morejo nuditi učencem toliko kot bi sicer mogli, če bi živel v drugih okoliščinah, saj nimajo niti dovolj časa, da bi se odpoceli, kaj šele, da bi si ...ogli pripraviti dobre lekcije za naslednji dan.

Stvar bi bila drugačna, če bi oblasti rastavljala v teh krajih, kjer ni urejenih stanovanj za učiteljstvo, domače učitelje ali iz bližnjih krajev. Na žalost pa moramo povedati, da šolsko skrbištvu oziroma ministrstvu za prosveto pošilja domače učitelje v oddaljene kraje, k nam pa prihaja učiteljstvo, ki se z veiko težavo prilagodi našim razmeram.

V nekaterih krajih Beneške Slovenije so zadnje čase zgradili nova šolska poslopja s stanovanji za učitelja, a to še ni dovolj, če pomislimo koliko je še krajev, kjer bi bilo treba rešiti ta problem. Skrajen čas je, da napravijo oblasti konec tej krizi.

Kdo ovira redno dostavljenje našega lista?

Večkrat smo v našem listu opozorili poštné oblasti o nerednem dostavljanju »Matajurja« našim naročnikom, a do danes nismo prejeli nikakega odgovora in se tudi ni vzel noben ukrep, da bi preprečil ta sabotažna dejanja. Dogaja se namreč preveč pogostoma, da prejame naše uredništvo kar cel kup zavrnjenih pošiljk ali jih pa nekdo kratkomalo uniči in seveda naročniki potentkalem zamen pričakujejo list, dasiravno jim je bil redno odposlan. Zavoljo te nerednosti so naročniki primorani kupovati list po prodajnih ali pa se obračajo na uredništvo, da jim ga porovno pošlje, kar seveda ni prijetno ne za nas, ne za čitatelje.

Tudi pošiljke v inozemstvo niso redno dostavljene naslovjem. Naj navedemo primer številko našega lista druge polovice oktobra, ki ni prišla v roke nikomur v inozemstvu, kar pomeni, da je nekdo vso pošiljko zadržal in uničil v Italiji. Nič ne bi dejali, če bi se od časa do časa izgubil kakšen izvod, ne moremo pa dopustiti, da bi ne prihaja cele pošiljke do naslovjenec. Tudi naročniki iz Belijske so nam pisali, da je štev. 48 »Matajurja«, ki je bila odposljana iz Vidma 8. septembra, priromala do njih še konec novembra.

Enako se pritožujejo tudi naročniki iz Francije in Švize in iz tega

lahko sklepamo, da je ta sabotaža sistematična in da sabotator tiči v kakšnem poštnem uradu.

Zaradi te nerednosti se je naša uprava že večkrat pritožila na poštni direkcijski v Vidmu, a funkcionarji teh uradov so dejali, da je treba poslati pismeno pritožbo in v njej navesti ime in priimek naročnika, njegov naslov in datum, kdaj ni prejel tiska v redu. Tega seznama mi seveda ne moremo napraviti, ker bi morali navesti preveč imen in ni izključeno, da bi ta seznam služil potem še za kaj drugega. Kakor vemo iz izkušenj, bi pošta, potem ko bi dobila seznam v roke, izvedla nekakšno po policijskem načinu »skrbno preiskavo« in nazadnje bi se vsa zadeva končala v kakem izmed tolikih predalov pisarniških miz prevelike italijanske birokracije. Gotovi smo, da bi ostala tudi ta rešitev pozabljena, kot je ostala pozabljena zadeva o nerednem poštnem delovanju v tipanski občini, kjer je ljudstvo samo ugotovilo, da njihov pismenošča ne izroča pismen naslovjem, da celo iz njih pobira vrednost.

Ako bi napravila naša uprava na pošto pismeno pritožbo in ji pritožila seznam naročnikov, ki ne prejemajo v redu časopisa, bi uradne oblasti prilegle močno v naše kraje naravnost do naročnikov, da bi izvedle »preiskavo« in tako bi

Živé naj vsl narodi,
ki hrepene dočakat dan,
da, koder sonce hodi,
prepir iz sveta bo pregnan.
da rojak
prost bo vsak
ne vrag, le sosed bo mejak.

Francé Prešeren.

ki se čestotrat niti ne zavedajo, kam lahko zaide naše ljudstvo, če bi nadaljevalo na tej poti.

Ne glede na politično prepričanje, smo mnajna, da so take opazke na rovaš naših občinskih oblasti utemeljene in umestne, saj nam je znano, da nekatera županstva celo podpirajo izseljevanje mladoletnih, čeprav pri tem prekršujejo tiste zakone, ki bi jih morali spoštovati oni in vsi občani.

Mi bomo s svoje strani z vsemi silami podprtli vse tista ukrepa, ki bodo služili namenju, da se naš narod ohrani na tisti zdravi moralni podlagi, ki je bila že od nekdaj naš ponos in naša moč.

PRI NAS IN PO SVETU

DVESTO MILIJARD ZAHTEVAJO ITALIJANSKI URADNIKI — Italijanska vlada je izračunala, da bi izpolnitve najnovnejših zahtev državnih nameščencev stala 200 milijard na leto. Nameščenci zahtevajo minimalno plačo 60 tisoč lir. Dne 13. januarja je bila v Italiji splošna železničarska stavka.

150 TISOČ ITALIJANOV V BELGIJI — Statistični uradi so izračunali, da delna v belgijskih rudnikih 45 tisoč Italijanov. V Belgiji se je nastanilo okoli 20 tisoč italijanskih družin, celotno število Italijanov v Belgiji pa računajo na 150 tisoč.

BILANCA EVROPSKE PLAČILNE ZVEZE — Po podatkih evropske plačilne zveze o stanju v decembri 1952 izkazuje deficit v evropskem trgovskem prometu naslednje dežele: Francija (71 milijonov dolarjev), Zahodna Nemčija (27 milijonov), Italija (18,4 milijonov), Norveška (8 milijonov) in Portugalska (4,6 milijonov). Med upniki pa so Anglija (82,6 milijonov), Turčija (20 milijonov), Švica (11,9 milijonov), Švedska (11,2 milijonov) in Avstrija (6 milijonov dolarjev).

BREZPOSELNOST V AVSTRIJI — V prvih 15 dneh januarja se je število brezposelnih v Avstriji naglo povečalo ter doseglo rekordno število. Po podatkih pokrajinskih borz delna je bilo dne 15. januarja t. l. v Avstriji 281.000 brezposelnih. V prvih dveh tednih letosnjega januarja je bilo registriranih še 30.000 brezposelnih, kar pomeni, da se je njihovo število od srede decembra lani povečalo za več kot 60 tisoč.

DEMONSTRACIJE V ITALIJI — Stranke skrajne leve so organizirale v Castelflorentiu v Italiji demonstracije proti osnutku za popravek volilnega zakona. Policija je razgnala demonstrante. Pri neredih je bilo ranjenih 14 oseb, med njimi tudi 4 karabinjerji.

ZAPLEMBA PREMOŽENJA PREPOVEDANIH STRANK V EGIPTU — Egipovska policija je postavila stražo na sedelih in pisarnah razpuščenih političnih strank v vsej državi. Vlada bo določila državnega funkcionarja, ki bo izvedel likvidacijo premoženja razpuščenih strank. Egipovska vlada bo dobila z zaplembo premoženja političnih strank v državno blagajno okrog 100.000 egipovskih funkcionarjev.

HARRY TRUMAN KANDIDAT ZA NOBELOVO NAGRADO — Grški ministri predsednik maršal Papagos je predlagal, naj se Nobelova nagrada za mir za leto 1953 podeli bivšemu ameriškemu predsedniku Trumanu.

Slovenec Lauše četrtič guverner države Ohio

Frank J. Lauše, sin slov. delavca, ki se je naselil v Zérzu, državah, je bil že četrtič izvoljen za guvernerja države Ohio. Lauše je prvi mož v zgodovini te države, ki je bil že štirikrat izvoljen na to mesto. Lauše, ki je star 57 let, je začel svojo politično kariero leta 1932, ko je postal otčinski uradnik v Clevelandu.

BRDO

Za rappresentanta našega kumuna tu konsek mandamental od Zveze obrtnikov (Associazione degli artigiani) je bil nominan Giusto Bobbera iz naše vasi, znan tudi naši dolini kot dan dobar marencon.

RIBOLOU — S preteklim mescom so spekati odperli ribolou po potokih našega kumuna. Takoviš anjel te, ki o má pašon ribe loviti o more prosi licencijo an se divertiti.

TER — To nje dougo od tega, ki don Fior Nicoló, po tekaj ljet, ki e bi med nami e nas zapustou. Od njegá, naša vas na more rejci koj ljepe, zak za jo rjes povjedati e judem pomagu, če je le morou. Koj te ba na velika škoda, ki o nje znaci čekarati po našim anó voje za se naši našega jezika o nje móu dosti, forse e bi maso star an zatuo naš jezik e mu bi mašo težak za se ga naučiti.

Na njegá pucst so nam poslali ospuoda mladega an povrhn tega, tej, ki smo ga čuli, o zna nekej po slovensko čekarati. Zavoj tegá, posebno te stari, so zlo kontenti ga. Tej, ki to e znano, tu naših vaseh to e pouno ti starih judi, ki taljanskoga jezika no ne kapišajo an zavoj tega so mučili teli judje hoditi, če so le morili, se ospovjedat tu Zavarh, kjer to e unik ospuot našega kumuna, ki o zná jezik svojim fedeljeu.

Sperajmo, ki novi ospuot on uči doktrino našim otrokom tu našim jeziku, saj te to je dan dirit naš, zak laški jezik naši otroci no se ga naučé šelé kar no začnejo škuholi hoditi. Takoviš naj almanuk cekerkou pokaži, ki na njema neč kuintri našemu jeziku, ki smo ga ereditali od naših te starih an ki zatuo te jušto, ki ve ga konservajmo.

REZIJA

Sedemdeset delavcev je dobilo kruh v Franciji

Dne 27. januarja je bila pri nas komisija mednarodnega urada za emigracijo, ki je sprejela na delo v Franciji 70 delavcev iz vasi naše občine. Večji del teh delavcev so gozdarji in zidarji. Delovni pogaji, kakor pravi delavna pogodba, bodo dobro in zato so naši može zadovoljni. Ceprav bo odšlo v kratkem kar 70 delavcev v inozemstvo, bo ostalo doma še vedno več sto mož brezposelnih. Nekateri, ki so larsko leto delali v Belgiji in Franciji in so prišli na zimski počitek, se nočejo več vrnili na svoja mesta, ker so bili preveč izkorisceni in slabno plačani za tako trdo celo v rudnikih.

Upamo, da se bo komisija mednarodnega urada za emigracijo še povrnila v naš občino in poslala naše može v take kraje, kjer so delavni pogoji dobrí.

RAVENCA — Ni dolgo od tega, kar se je sestal naš občinski svet, ki je razpravljal o številnih vprašanjih. Med drugim so odobrili nujni svet občinskega odbora in proračun za leto 1953. Poslali so tudi pokrajinski upravi nov pravilnik dela uslužencev in imenovali so preglednike obračuna za leto 1952. Odobren je bil tudi davek za zasedena javna zemljišča.

SREČA V NESRECI — Pretekli teden je prišel v našo dolino Tosoni Anton in z njim štiri druge osebe z avtomobilom. Ko so privolili na nek ovinek je avtomobil zaradi poledenele in močno jamaste ceste zavozil iz ceste in obtičal v ravnovesju tik nad obrežjem reke Rezije.

Pri tej nesreči je bila sreča, ker se ni nobena oseba udarila, avtomobil so pa po več urnem naporu spravili zopet na cesto s precejsnjimi poškodbami.

STOLICA — Z nadškofijskim dekretom z dne 21. januarja 1953 je bila naša kapeljana povzdignjena v župnijo. Za ciljno priznanje te proglašitve je bila potrebna precej velika vstopna denarja, ki smo jo pa v manj kot štirih mesecih zbrali med našimi ljudmi.

SKODA ZARADI POZARA — Pretekli teden je naš vaščan Quaglia Odorik utrpel precej veliko škodo zaradi požara, ki je nastal v njegovem gospodarskem poslopju. Ogenj mu je namreč uničil naj 30 stotov sena in več kubičnih metrov drvi. Karabinerji so takoj uvedli preiskavo in so v kratkem času izsledili krivce.

TAJPANA

PLATIŠČA — Pretekli mesec ne smart potoktu tu urata treh hiš naše vasi. Umrli so teli: Anton Kormons — Robac, star 80 let; Roža Gasperutti — Skeidič, stara 50 let an Sedola Gino, ki je bil star komaj 30 let. Ranci Gino nje pa umrú domá, umrú je u Franciji, kjer se je preselil kot emigrant pred ljeti. Pri zadetim družinam izrekamo naše sožalje.

IZ NAŠIH VASI

PODBRDO — Guidu Matighellu an Rini Sgarban, ki sta se poručila lansko ljetu, se je rodil parvi otrok. Dosti augurje z našim krajom an od usjeh znane.

MUZAC — Čez malo tempa no če tu naši vasi narditi dan konsorcijo za narditi vodovod, ki on dej vodo Muzeu an Tatavajelam. Tej, ki to e usjeh znano, Muzac o je zlo bogat zvjerjalou. Tle par nas o zvjeta Ter, ki o daje vodo Centi an od tle so napejali še vodo za električno centralo Njivice. Muženci pa no se muorejo narditi suoj konsorcijo an sami se parpejati vodo, če ne boju teli piti brez bunzine hoditi deleč po njó.

ZAVRH — Smo zvjetali, ki djelo za narditi cjesto, ki od naše vasi na bi mijela pejati ta na Prjesako, so ustavili zavoj tega, ki no njemajmo več soute za djelouče plačati. Itako se tole to e no djelo tej dosti te drugih, ki to má ošparati za kar no boju votacioni. Drugače ne moremo rječi vidati, zak to nje pošibil, ki to ne budi soute, če ministro od djela e je žež dodelju. Manku mal, ki naši judje so odperli oči... So nas dan bót tu trapeci jeli, ne vjemči če ve bomo se pustili spekati jeti. General Morra an kompanija naj ljepo se tu lavo ložijo, ki par nas votete no ne boju mijeli.

Ranci gospod Krizetič je bil zlo parljubljen pousovd zavoj svojega plemenitega karakterja. Bil je zlo dobrega sarca an njegove tobačnice za njuhat, ki jo je nimar nosiu s seboj za ponudit »prezor« tistem, ki ga bo sreču, bo od sadá marsikomu manjkala. Ceglih je bil ranci gospod zlo star, je še nimar rad pomagu, če je le mogou, domačemu duhouniku.

S smrtjo gospoda Krizetiča pa Beneška Slovenija ni zgubila samo dobrega slovenskega duhounika, ampak tud unetnika (artista), Ranci gospod je zlo lepu u ljes an biu je tud dobar slikar (pitor), saj je ljeta 1926 ušafu na razstavi u Cedadu bronasto medaljo.

Na pogreb rancega gospoda je paršo dosta domačih an juških ljudi. Tud mi ga bomo imjeli nimar u spominu. Buoh pa naj mu poverne usé kar je stuoru dobrega za nas.

JESENJE — Pretekli mjesec je umrla najstarejša žena našega kamuna, 92 let.

GORJANI

FLIPAN — To nje dougo od tega, ki čentski konsek kumunal e delibero naredu za podaljšati cjesto, ki na peje tu dolino Zimor. Ostali kos cjesto, zak na pridi do naše vasi o bo muorou jo narditi naš kumun. Itako, če to ne bo oštakulje, Flipan bo móu suo cjesto, ki na ga veže direktno s Cento an tuo to če parnesti naši vasi dan velik vantač.

PODBONESEC

ZA KOSCEK ZEMLJE JE TEKLA KRI — U Kalah ima naš kumun dan majhan košček zemlje an tegu bi rade kupile kar štjer družine. Sevjeta kumun ne more razdeliti tega koščka na štjeri kraje an zatuo so se zainteresirane družine začele med sabo prepjerat an krogat dok nje paršo do pretepa. Najslabše je iz tega prepira ušeu Primo Gujon, ki je muorou jeti do mjeđiha, zak je bi ranjen u glavo.

NEME

VIZONT — Pousode no se djelajo ceste, pousode no kumuni se interesajo za njih vasi ekonomsko uzdihnit. Par nas pa to nje itako, usé to spi, usé to gre po tem starem. Kuo no maj hodijo djela naši može tu Njeme ne moremo intrinjati (zvjetati). Po, če mamó mjeti naše može tu kumun, zak no ne se interesaša še za nas, te buj če so bli stali ta domah.

Dan pražemplin imamo bork Ujante, ki o je deleč desat minude hodjenja od centra naše vasi an kaj na bi tjela stati ljepe po tem famejam cesta. No muorejo usé ta na harbatu nositi an majeden fin doónas o nje se nahordou, ki na bi tjela beti ura priti inkunirati še tjem judem. Su po, naši može, recita Šindiku, ki smo še mi njemejskega kumuna se ben, ki no nam pravijo Lahi »Skias«.

CERNEJA — HARBAT SE JE ZLOMLA — Ana Vidimar, stara 40 let iz naše vasi, kar ne šla tu toblat ne spadla tri metre pod njim an par padcu se zlo udarila na harbatu. Za nekaj tempa, nesrečna žena ne se ščepala ta domah, ma za-

tuo, ki usaki dan te ji več boljejo, so jo peljali tu špitau an tle so ji obrjetli, ki na má križ zlomljen.

KARNICA — »Ciale ke kozé, če više ke ác, takolé so nekateri tu naši vasi, ki no gorivo an se silijo furlanati kudoč beti zatuo buj ljepi. Z drugim krajom no se Lahi pa smejajo an je s paucam kažejo od kodre so. To bi telo zlo ljubše, ki taki judje no gorivo tu jeziku, ki nemati učila, veliko lješu figuro no bi teli narditi. — Dan Karničen. —

SV. LENART

Prečastitega gospoda Krizetiča ni več

Dne 16. januarja je zgubi'a naša dažela enega najstarejših duhounikou, preč. gospoda Lucijana Krizetiča. Ranci g. Lucijan je brau larsko ljetu djamantno mašo u Kravarju, kjer je bluo njegovo parvo službeno mjesto kot kapian. Rodui se je ljeta 1866 u Ušivicu an izhaja iz ugledne družine, ki je dala u preteklih stoletjih kar štjeri duhounike. Po nekaj ljet službe u Kravarju je bil ranci gospod pošjan k Sv. Štobranku, od tuod pa u Topolovo, kjer je vestno djelu svojo parstisko službo dok nje šu u penzion. Ljetu 1941 iz Topolova se je preselil u Ušivico k svojim domaćim.

Ranci gospod Krizetič je bil zlo parljubljen pousovd zavoj svojega plemenitega karakterja. Bil je zlo dobrega sarca an njegove tobačnice za njuhat, ki jo je nimar nosiu s seboj za ponudit »prezor« tistem, ki ga bo sreču, bo od sadá marsikomu manjkala. Ceglih je bil ranci gospod zlo star, je še nimar rad pomagu, če je le mogou, domačemu duhouniku.

S smrtjo gospoda Krizetiča pa Beneška Slovenija ni zgubila samo dobrega slovenskega duhounika, ampak tud unetnika (artista), Ranci gospod je zlo lepu u ljes an biu je tud dobar slikar (pitor), saj je ljeta 1926 ušafu na razstavi u Cedadu bronasto medaljo.

Na pogreb rancega gospoda je paršo dosta domačih an juških ljudi. Tud mi ga bomo imjeli nimar u spominu. Buoh pa naj mu poverne usé kar je stuoru dobrega za nas.

JESENJE — Pretekli mjesec je umrla najstarejša žena našega kamuna, 92 let.

PRAPOTNO

Orožje teroristou je paršlo na dan

Kar smo mi pisali ali oblastem prijavili, da po naših dolinah mjerno an lepu zakriti pohajajo oboroženi banditi, ki so zavedne Slovence strašili an grozili s smartjo, naši vladarji nješo tjele nas poslušati, ma so samo mučal an pustil naj djelalo kar čejó. Kar smo mi zaprosili, da par nas ne more iti takuo napriš so nam se zasmehaj. Z drugim krajom je pa italijanski nacionalistični tisk (stampa) trobiu, da u Slovjenščini je svoboda an de usé tuo kar mi pravimo je laž. No sadá tega ne buodo mogli več tajiti, zak je paršo na dan, kaj je bluo par nas. Nje dougo do tuod, da karabinerji iz Stare goré so odkrili cjeu depožito orožja na Oborčah u Idriski dolini. Ušafali so automatične puške, bombe an dosti municijona. Skrito orožje je bluo u dobrim stanu, kar če rejč, da nje blo zapuščenó, ma so ga hodil mazat pogostoma.

Radi bi vjedli sadá čigavo je bluo tisto orožje, an troštam se, da karabinerji buodo u kratkem cajtu ušafal tud kriuce an jih spravili pred sodnijo se zagovarjat.

GRMEK

TISTIM, KI JE SENO ZMANJKALO — Lanska suša je začela sadá kazati svoje posledice. Nobedan se nje pričakuvau, da par nas bo zmanjkalo marsikatjeremu kmetu senuo za svojo živino fuotrat. U našim kamunom skoraj usakemu kmetu mankajo po deset do dvajset kuintalu sena an ne vjedó kaj na bi nardil. Prodati živino? Ne! Sedaj jo plačuvajo po preveč nizkim kupu, povarh tega bi utarpela naša živinoreja veliko škodo, zak smo sigurni, da potle nobedan ne bo imú denarja za nazaj jo kupit, ker pomlad bi sigurno podražila.

GRIMEK — DOLENJI TARBIL — Dne 14. januarja je umrlo Beučer Andrej, star 80 let. Ranci Andrej je bil zo poznan an priljubljen med ljudmi an zatuo cjeja naša vas ga je spremila k zadnjemu počitku.

AHTEM

MALINA — »Giunta Provinciale Amministrativa« ne aprovala, ki tu naši vasi o kumun naredi zid (mjer) oku našega se mjetereha.

SUBID — To je no mar tempa, ki so začeli pohajati par nas raprežentanti od

usjeh partide. Neč čudnega zatuo, ve je žež poznamo. Usaki bét kar so blizale vtačioni so hodili okou nas. To se kapi, no jim diše naši voti an zatuo te bizunjo snubiti okou judi dan par mjesec prej. Usi no obečuvajo bondancijo an usi no strašijo, ki gorje, če to vota za tega ali za tega druga. Par nas pa no ne obrečajo tele, judje no koj neječjo več čuti, zak obečuvanja so žež siti.

SV. PETER SLOVENOV

Kot je usjem znano pri nas se sječ pozim kostanje an jih prodaja venčpart fabriki od Tanina u Cedade. Plačuvajo jih pa zarjes malo, samo 400 lir po kuintalu, medtem, ki darvá za žgat vajajo še tekaj. Kaj je temu užrok? Matjka konkurenca an takuo naši ljudje muorejo prodat kostanje za tuo kar jim je fabrika da, zak drugih kupcev jih ni. Fabrika od Tanina u Cedade kupuje kostanje tud u Trentinu, ker kostanje, ki se poskajo u naši dolin ne zadostujejo, a u tiste kraje, čeglih imá zlo deleč za jih parjejet, jih plačuje po 700 do 800 lir kuintal. Al ne bi bluo buojs, de neš ljudje ne posekajo prau neč kostanje dok ne bo Tanin plačuvou jih tulk kot po drugih krajam?

CEDRON — Pod našo vasjo, na cestu, ki vozi pruot Kočebaru je zlo nevarno, de bi se zgodila kakšna nesreča. Rijeka Namorna ob usakim dežju rije an odnaša zemljo pod cjesto an u zadnjim cajtu se je približala 50 centimetru. Sadá tuole predstavlja veliko nevarnost posebno težkim vozom an kamjonom, ki po tej cesti vozijo, zak če se ne bo popravilo bo prišlo, de kajšen bo spadu u prepad, ki je visok kakih 10 metrov, na to pa u vodo.

Tisti kolí, ki so bli nastavljeni ob cjesti ne morejo nič pomagati. Je trjeba narodit djelo s cementom, če se bo tjele nucat cjesto.

PETJAH — Dne 26. preteklega mjeseca je umrlo naš vaščan Bajt u starosti 69 let.

POROKA — Preteklo soboto sta se poročila Butera Ivan an Manič Onorina, oba iz naše vasi. Veliko veselja je bluo u njih družini, toda ni manjkala tudi žalost, zak naslednji ponekak je Ivan muoril iti pre od duoma u Belgijo za se kruha zasluzit. Žena bo pa šia tudi u Belgijo hitro potle ko jih buodo nardil dokumente. U novim zakonskim stanu želimo novoporočencem pouno sreče an vejej.

CEDAD

SMRT UGLEDNEGA SLOVENCA — Pred nedaumim je u Cedadskim špitalu umrlo po dougi an mučni bolježni Janez Cebokli, lastnik znane oštarije »Janez«, ki stoji na Slovenskih vrat u Cedadu. Ranci Janez Cebokli se je rodil u Kredi pri Kobaridu od koder se je preselil u naše mjesto. Naši ljudje so ga dobro poznal an usi so ga imjel radi, sa če je le mogou je nimar nardiu rade voje jim dobru.

Bruno Guyon

- kritik, zgodovinar in učenjak Beneške Slovenije

Bruno Guyon, ki je skoraj popolnoma neznan širokem krogom občinstva, je ena izmed tistih osebnosti, ki so posvetile svoje življenje zravnosti, kjer so opravili zelo veliko delo in dosegli velike uspehe pri svojem študiju, čeprav so ostali v senci.

Njegovo delo zaslubi hvaljeno priznanje vseh tistih, ki so posredno ali neposredno imeli od njega korist. Zato hočemo tukaj orisati njegove najbolj značilne poteze in prikazati njegove zasluge, ki so končno tudi v ponos in slavo Beneške Slovenije, v kateri je njegov rojstni dom.

Bruno Guyon se je rodil v Sv. Petru Slovenskem leta 1865. Univerzo je dovršil v Miljanu pod vodstvom velikega učitelja Graziadisa Isaia Ascolijs. Sprva se je posvetil poučevanju na srednjih šolah in istočasno začel svoje udejstvovanje na slovstvenem področju z zanimivim člankom »Oglej in izvor legende o Atili« (Aquilea et la genesi della legenda di Attila). Ta članek je izšel v zgodovinsko-filološki reviji »Pagine friulane« (IX, 1896, 6). Že v tem svojem članku pokaže temeljito priznavanje in dobro kritično metodo, s katero se je lotil težkega problema razlage virov in ljudske tradicije. Članek, ki nosi datum iz Vidma v septembru 1895 nam pokaže tudi kako je hotel avtor dati problemom, ki jih je proučeval, tudi svoj doprinos. V tem primeru pravi on sam, da je zbral v Furlaniji vse ljudska izročila o Atili in da je napisal nove podrobnosti, zlasti v Nadižki dolini in v Cedadu, kjer je ljudska fantazija ustvarila najraznovrstnejše legende.

Od zgodovinskega raziskovanja je prešel k literarni zgodovini. Zanimiv doprinos k zgodovini italijanskega slovstva v Furlaniji je bila njegova razprava o »Ciru z Brega in njegovi poeziji« (Ciro in la poesia di Bruno Guyon).

Posredovalec med Slovani in Latinci

Leta 1901, ko je bil profesor na gimnaziji »Parini« v Miljanu, je objavil pri založništvu Hoepli »Slovnico slovenskega jezika« (Grammatica della lingua slovena), ki so ji bile pridajane vaje in slovarček in ki je bila takoj ugodno sprejeta. Ta knjiga je doživelva več izdaj in je vlademu avtorju pripravila sloves na jezikoslovnem polju. To ni kakršno kolikor preprosto delo, ampak je avtor gledal predstaviti te slovnice, poleg praktičnosti, tudi na zadnje glotološke izsledke tistega časa. S to knjigo je bil deležen poseben priznanje italijanske kraljice Jelene Savojske, ki mu je poslala lepo pohvalno pismo.

Podoben uspeh je imela med izdajami Hoepli leta 1919 njegova še bolj obsežna »Teorično praktična slovница srbskega jezika« (Grammatica teorico-pratica della lingua serba).

Znameniti furlanski glotolog, Graziadio Ascoli je kmalu odkril velike zmožnosti tega našega skromnega učenjaka in ga predlagal za profesorja srbskega jezika

di Pers e la sua poesia), ki je bila objavljena v Vidmu leta 1897, čeprav nosi datum iz Milana v novembra 1896. To je še vedno temeljno delo o tem pesniku in

zgodovini, politiki, v jeziku in v slovstvu, tisto slovarško dušo, o kateri so vsi govorili, pa je le malo kdo temeljito poznal. Guyonova knjiga je zadela bistvo in je dosegla svoj namen, ki ji ga je dal njen avtor, s tem, da je okrog življenja in balkanskega okolja nanizal celo vrsto etničnih odnosov, brez katerih bi bilo nemogoče oceniti zgodovino nekega naroda in razumeti njeno vsebine.

Imenoslovje Beneške Slovenije

Še istega leta (1916) je prišel izpod njegovega peresa zanimiv članek za »Italiani almanah« (Almanacco italiano), z naslovom »Prebujenje slovanstva« (Il risveglio della Slavia). Ta članek je temeljil in podrobno pregled živo pisanega balkanskega sveta, v katerem najdemo tudi opazke o slovenskih govorci v Furlaniji in o študiju slavistike.

Guyon je že v uvodu svoje »Slovenske slovnice« opozoril na važnost prisotnosti slovenskega elementa v Furlaniji. Leta 1904–1905 je imel vrsto lekcij o slovenskem slovstvu na »R. Academia scientifico-letteraria« v Miljanu (L'origine storica ed i caratteri della poesia popolare jugoslava). Tedaj se je pritoževal, da prihaja skoraj vsa pobuda za proučevanje

BRUNO GUYON

ga lahko s pričom proučuje kdor koli, ki bo spoznati tega nenavadnega furlanskega pesnika XVII. stoletja, ki ga lahko zaradi nekaterih njegovih pesimistično nadahnjenih liričnih motivov primerjam s Leopardijem.

Bruno Guyon je napisal še druge zgodovinske in literarne spise, toda kmalu je obrnil svojo pozornost proti drugemu znanstvenemu področju, ki mu je pozneje posvetil vse svoje sile in kjer si je stekel velike zasluge. On sam je bil sicer tako skromen in se je tako izgibal vsekakor javnega nastopanja, da so ga nekateri smatrali skoraj za ljudomrznega in je postal skoraj nepoznan celo v svojem rojstnem okolišu, kateremu je bil tako zelo predan.

Od zgodovinskega raziskovanja je prešel k literarni zgodovini. Zanimiv doprinos k zgodovini italijanskega slovstva v Furlaniji je bila njegova razprava o »Ciru z Brega in njegovi poeziji« (Ciro in la poesia di Bruno Guyon).

Med poletnimi počitnicami neutrudni profesor ni štelil niti s trudem, niti z denarjem in žrtvami, da je nabral zelo obsežno gradivo po katastrskih uradih, ali pa direktno med ljudstvom iz ustnega izročila. Tako je postal pobudnik tistega slavističnega študija v Italiji, ki je bil dotlej domenja tujcev. Posebno pažljivo je posvetil zgodovinskemu delu, ki je poln zanimivosti in novih momentov in jezikovnemu delu, ki je odločilne važnosti za izpopolnitve vrzeli v temnih prehodnih dobah.

Posebno se zavzema za potrebe teh študijev v svoji knjigi »Slovenske naselbine v Italiji« (Le colonie slave d'Italia - Palermo, 1907), ki jo je posvetil kraljici Jeleni Savojski. Da je gledal Guyon na te probleme z bolj širokoga gledišča, je razvidno iz dejstva, da se njegova raziskovanja niso omejila samo na Severno Italijo, ampak jih je razširil tudi na predelu na jugu, kjer so se po vsej verjetnosti pojavili Slovani na italijanski zemlji v poznejših dobeh. Tudi tukaj je posvetil svoje raziskovanje imenoslovju, zlasti pri albanskih naselbinah v Kalabriji. Sad tega dela je bil njegov važen članek »Slovenski element v albansčini tostranske Kalabrije« (L'elemento slavo nell'albanese della Calabria citeriore), ki je bil objavljen v V. zvezku revije »Italijanske glotološke študije« (Studi glottologici italiani - Palermo 1909).

Guyonovo ime srečamo do 1937 tudi v reviji »Annali dell'Istituto Orientale«, kjer ima precej prispevkov, med katerimi

onega jesena, odkoder se odpre pogled na reven kos poti do počivala, kar ti nagona zagledam pri njem nekaj velikega in belega, ki je bilo ravno pokoncu, cipri na počivalo, in držalo gorjajo pred setoj. Obstal sem kakor vkopan; zona me je obdala in lasje so se mi zadrli na glavi. — Hudirja, kaj je to? sem pomisli. To ni navaden človek; človek ni takoj velik! Luna je na polnem sjajala v prikazan in prav razločno sem videl senco, ki jo je metala na tia. Tako me je ustrašilo, da se nisem mogel geniti z mesta.«

»Eheh!« je rekel Miha, »storej te je zares.«

»Jejet! Jaz ne pojdem tod sama, še podne ne!« je pristavila Rezika vsa preplašena.

»Tihno, vidva! Povejte naprej!« je pregral Pepič.

»No tedaj, stojim in gledam in noge se mi strahovito tresajo.«

»Jej! Jaz bi ga ne bil gledal; tekel bi bil na vso moč,« reče Ciril.

»Molči, ti pravim,« ponovi Pepič.

»Gledam, stojim in se tresem. Hudi! Kdo bi si mislil! Kaj naj storim? Naprej ne, nazaj ne! Strah me je bilo, da mi je sapa zmanjkovala in srce mi je tolko kladivo. A spaka je stala nepremič-

Slovencev iz Beneške Slovenije iz tujine (zlasti iz Avstrije in Rusije). Beneški Slovenci so bili predmet razprav in raziskovanja imenitnih tujih učenjakov s političnega, zgodovinskega in jezikovnega gledišča. Med temi učenjaki zavzema važno mesto Rus Baudouin de Courtenay, zlasti kar se tiče proučevanja Rezijanske doline.

Da bi pojasnil številne nejasne točke glede izvora in priroda teh Slovanov na današnje ozemlje v Beneški Sloveniji, je Guyon nameraval priti do cilja z imenoslovni raziskovanji (Indagini toponomastичne), ker je samo na ta način morebitno izdelati obris tiste velike etnične preproge, ki nam bo pokazala kje preneha ladinski in kje začne slovenski svet.

V svoji imenoslovji je objavil posebno študijo o ozemlju med rekama Ter in Sočo. Ta študij je začel pripravljati že več let poprej na nasvet zgoraj omenjenega Ascolijs. To obsežno delo je bilo objavljeno mnogo let pozneje v »Letopisu orientalskega inštituta iz Neaplja« (Annali dell'Istituto Orientale di Napoli) (vol. VI, 1953), pod naslovom »Med Terom in Sočo«: predel z največjo gostoto imenoslovnih plastil (Fra il Torre e l'Isonzo: zona con densità massima di stratificazioni toponomastiche). Ze prej je objavil nekatere izvlečke tega dela, ko je bilo še v pripravi, kot n. pr. esej »O slovenskem elementu v imenoslovju Julijanske Krajine« (Sull'elemento slavo nella toponomastica della Venezia Giulia), ki je izšel v IV. zvezku »Italijanskih glotoloških študijev« (Studi glottologici italiani) (Palermo, 1907).

Druga njegova dela

je kot zadnji »Carducci in italijanska kultura na Balkanu« (Il Carducci e la cultura italiana nei Balcani - 1937). Tudi pred letom 1937 je objavil zanimive eseje o imenoslovju in slavistiki, kot n. pr. »Imenoslovna žila Kar - v Julijski Krajini« (Il filone toponomastico Kar - nella Venezia Giulia - 1930), dalje »Osebno in krajevno paleolitico - beneško imenoslovje Antenora, Troje, Padove in Padusa« (Il filone onomastico e toponomastico paleo-veneto di Artenoe, Troia, Patavium, Padus - 1932) in drugi, ki jih tukaj ne bomo navajali.

Slikar Kjačić razstavlja u Vidmu

Znani slikar Kjačić, ki se je že uveljavil na neštetih domaćih in mednarodnih slikarskih razstavah, prikazuje sedaj svoja dela v »Galeriji Marchetti« v Vidmu, skupaj z drugimi slavnimi slikarji.

Delo našega umetnika se odlikuje zlasti po veliki ekspresivnosti, gotovosti risbe, moči v podajanju barv, predvsem pa zaradi zanimivih objektov, ki navdihujejo njegova dela.

V svojih slikah prikazuje naš slikar Štefan Kjačić, ki jih s svojo umetnostjo prenaša v nekak bajeslovni svet, v katerem ustvarja idilične scene z bajeslovni bitji, za katrimi se širijo čudoviti gozdovi s tisoč odtenki zelenja in kjer nebrzani beli konji svobodno dirkajo.

Stipendije ameriških vseučiliščnih žena za inozemke

Ameriško združenje vseučiliščnih žena je podelilo stipendije 54 študentkam iz 21 dežel Evrope, Azije in Srednjega vzhoda. V akademskem letu 1952–1953 bodo študentke na 40 kolegijih, vseučiliščih in laboratorijskih združenih držav. To je že sedmo leto, da ta zasebna ameriška organizacija podeljuje mednarodne štipendije, da bi nudila študentkam možnost za konstruktivno delo v njihovih deželah in za popešitev mednarodnega sporazumevanja.

Po vojni je diplomiralo v Ljubljani nad 3000 študentov

Glasilo ljubljanskih študentov »Tribuna« objavlja v svoji zadnji številki statistiko o študentih, ki so po vojni dosegli akademiske naslove na slovenskem vseučilišču. Na univerzi je v semidih letih po osvobodili diplomiralo 2326 študentov, medtem ko je tehnična visoka šola vzgojila 536 inženirjev, a medicinska visoka šola nekaj več kot 380 zdravnikov.

V povojnih letih je na višji pedagoški šoli diplomiralo 271 slušateljev, a na Akademiji za igralsko umetnost 22 igralcev.

SV. PETER SLOVENOV — ROJSTNA VAS BRUNA GUYONA

»Jaz bi se ne bil ustavljal in še manj kujkal,« reče eden izmed otrok.

»Jaz pa gledam in gledam; ona pa se ni genilo in se mi ni zdelo podobno ne človeku ne kaki živini. Ne vem, kako se je zgodilo, da se mi je zdrl kamen izpod noge in zletel dol po senožeti. — Sedaj bo komedija! — sem mislil ves prestrashen, kajti kamen se je točil naravnost na strašilo. No in kamen se je ustavljal prav tik njega na poti in vendar se ni genilo. Hudirja, saj ni strašilo, mi je blisrilo v glavo. Ves osrčen grém nekoliko riziže in vidim naposled, da je stal na strašilu pri počivalu veliko breme grabljišč, podprt s palico, da ni padlo. Nekdo ga je bil pustil kar na roti.«

»Aaaa!« so vzkljuknili otroci. Starejši se zasmehali. Miha je molčal.

»Naglo me mine ves strah in me zgrabi je zrava. Skočim dol in v vso silo butnem v neumno butaro, da se je zvala in potocila dol po senožeti, in, Bog mi greha odpusti, prav hudo zakolnem za njo.«

No, vidite sedaj; tako je strašilo. Ako bi se ne bil ustavljal in pogledal, ampak tekel, bi bil potem pravil in prisegal, da me je strašilo, tako sem bil na prvi mah prepričan, da vidim prikazen!«

(Nadaljevanje sledi)

Ivan Trinko:

NAŠI PAGLAVCI

CRTICE IN SLIKE IZ BENESKE SLOVENIJE

Zimski večer

Možu sem daš aro in rekel, da prideš v tednu po kravo. Potem sem se posredoval v božjem imenu. Vreme je bilo krasno in luna na polnem. Grem seveda čez Lozec. V loškem potoku mi je prišlo marmozaj v glavo; toda šum vode, ki buči po golem skalovju, mi je dajal pogum in šel skozi one temne in divje globine brez skrb. Veter je lehkog šumele po bukovju. Sova mi je nenadno sfrfotala čez glavo in me ustrašila; zaklel sem za njeno sel naprej. V mašovskih senožetih mi je zopet dalo v glavo, da straši; pa raj straši, sem rekel; nič se ne bojim. Pri Mašerih so fantje peli na vasi in ko sem prišel mimo, so me siloma vlekli pit in tako, hočeš, nočeš, sem ostal ondi do vrnitev. Potem sem se pobral in ker se mi ni dalo krevsati na vitez po trdi jezerski poti v Merščak in potem zopet skrili, sem krenil na okolo proti Skrilom

in čez Planino. Že iz tega morete soditi, da se nisem bal; saj Skrila so strašna in marmozaj pravijo o njih. Pridem torej v Skrila v potok, kjer bi moral strašiti, pa me ni. Znabiti, da je bilo zaspalo v glebočinah ali pa se mu ni zdelo vredno me nadlegovati. Grem naprej po senožetih, pa strašila ni bilo nikoder. Sove so res skrovile in čuk se je nekje oglašai in tudi Mihovi jelinski psi so pridno lajali, ker so nekaj slutili, bi rekel on; no pa kdo naj mara za ptijo in pasjo muziko. Prišel sem v Krase in tudi tukaj ni bilo moža s širokim klobukom ni mogoča brez glave ni drugega strašila. Šel sem naprej popolnoma brezskrbno po ravni vrtaški poti. Misil sem na kravo, kdaj bi bilo pritrdilo iti ponj, in tako prišel pod Pologinovo senožet, kjer se pot deli. Hotel sem seveda iti po navadni poti Gabrom in zato sem stopil naprej do

Z A N A Š E D E L O

Djelo u sadounjaku

Kar je ljepa ura an kar ne zmarzuje, čistite an obrezavajte sadno drevje. Rane na drevesu namažite s cepilno smolo al z dobro predjelano ilovico. Ne čakajte preveč cajta za zimsko škropjenje, de vas ne bo prehitjelo popje. Zadnji cajt je, de narežete potrebne cepiče an jih zakopate u sončno gredo. Parpravite drevje za precepljenje.

Tale mjesac pognojite sadnemu drevju z gnojnico an pepelom al kalijevo soljo. Zlo pomaga, če ulivate gnojnicu u jarje, ki jih napravite z motiko blizu sadnega drevja. Postavite dreesne količe an zahrite izkopane jame, de se bo zemlja do saditve usjedila. Par posojenem drevju pokrite kolobare (prastor okuo dreesa) z gnojem al z listjem, de se obdarži zemlja mokra an se korenine prej ujamejo.

Če zmarzne kokoši greben

Za zmarznjene grebene (greben je roža ali krešta) se narbuje parporoča, če se ga maže z glicerinom. Ce pa ne morete ušafati glicerine hitro, pa djelajte takuo: uzamite kos ledu. Nad ledom daržite gorčico trsko smolnatga smrekovega lesa, na varh plamena pa kos špeha takuo, de kapla mast an smola od trske na led. S parstom naredite iz tega mazilo s katjrim namažite potle kokoši greben.

Če rastline zmarznejo

Dostikrat se pargodi, de zmarznejo raste u kamri al u drugih skrambah. Nje trjebajo mislit, de so pokončane, zak tisti sok, ki je notar u njih, ki nardi, de raste zmarznejo, zmarzne samo če je močno mraz. Sevjeta umarjejo zamrzne rastline, če jih kar naenkrat prenesete na gorko iz marzlega. Zatuo jih nesita rajši u tak prastor, kjer je gorkuota kakšno stopinjo (grado) nad nič. Pomaga tud, de se otajajo, če jih škropita z marzlo vodo.

Grenko mljeko

Grenko mljeko imajo ponavadi tiste krave, katjerm se daje grenak fuotar. Grenčica, ki je u fuotru gre u kri an od tle u mljeko. Tud naščoba (gras), ki je u mljeku ušafa grenak okus an drugo farbo. Grenak savor ušafa mljeko na primer, če se daje za jest mouzničkim kravam rjepo, slab krompir, listje od rjape kar poganja, skisane trlopine an takuo napri. Če čjeté fuotrat z rjepo, je ne smijete dati preveč an gih takuo tud bjetole ne.

Kako se vije, de bo krava storla

Ze kake tri do štjeri tjedne pred storitvijo se začre vime večati, gih pred storitvijo pa vime še buj oteče an se na-

pouni z mlekom. Ko se tuo zgodidi lahko računate, da bo krava še tisti dan storla.

En do dva tjedna pred storitvijo se vidi tud, de na krizi mesuo upade an zgleda, da je krava shujšala. Ta jama nastane zatuo, zak mišice (muskoii) na katjernih je parpeta maternica pred storitvijo postanejo ohlapne an se stegnejo.

Dva do tri dni pred storitvijo se iz otecene nožnice (riti) začne cediti gosta, blakasta sluz, ki vesi von kot parst debu an doug curek.

U tjem cajtu se parporoča oprat živini rep an rit od zunaj z gorko vodo an žajfo. Dobro je tud, de se vodi dodá na usak liter eno žlico kreolina za dizinfiratir.

Kako se spoznajo ikrasti prešiči

Par živih prešičih je ikre težkuo spoznat, u cajtah je celuo nemogoče. Najprej se jih ponavadi vidi dnaki mehurčkom pod jezikom, ki je dostikrat u takem premjeru tud otek. U cajtah se ušafajo tud na trepalnicah (ciglia) mali okrogli mehurčki, ki njeso nič drugega kot ikre. Dostikrat pa se ne muore nič sigurnega videti, zak so use druga znamenja malo sigurna kot na primer, de ima prešič občutlu rilec, de ima hriporu glas, debu vrat an takuo napri. Na ubitem ikrastem prešiči se pa ikre sigurno ušafajo u mesu, posebno na vratu, na plečih, na stegnih, na jetrih, u sarcu, u možganah an nimar u podobi mehurčka, ki so belli an veliki ko en riž. U usakim mehurčku je vodica z adnim červičkom, iz katjerga se razvije u človeškim telesu trakulja (po taljansko mu pravijo verme solitario), če je človek jedu ikrasto meso. Ker je tako meso za človeka nevarno, če ni dobro prekuhanal al prepečeno, je prepovedano prodajati ga an prau zatuo se muora nest usakikrat, ki se ubije prešiča, k veterinarju jetra al srč na pregled.

Saje dobar gnoj

U več krajuh varjejo ljudje saje u kakšen kot, de tam raste pleveu, kar je škodljivo, an se potle plevelovo sjeme zatrosi še drugod. Pametni kmetje pa nucajo saje za gnoj. Saje pa ne dajo precej svoje gnojilne moći iz sebe. Poljete se tuo zgodidi buj hitro, pozim buj kasno. Narbuje je, če saje že u jeseni al pozimi spravite na vart ali njivo. Saje so posebno dobar gnoj za salato, špinato, ze-

jé, čebulo an sadno drevje. Če se gnoji s sajami se tud manj širijo zajednici. Tudi trauniki se zbujošajo, če se pozimi potresejo saje po njih. Saje so pa tudi dobar gnoj za use rože u loncih.

Zatohlo žito

Zatohlo žito se spet popravi, če se med njem pomješajo koščki japna. Z japnom naj se pusti žito skupaj nekaj tjednu,

GOSPODARSTVO

Targouska lesna konferenca u Vidmu

Za izboljšanje targouskih odnosa med obema državama naj se ne izvaja politična diskriminacija

Nje dougo od tega, ko je bla u Vidmu u targouski zbornici (Camera del Commercio) jugoslovansko-italijanska konferenca, kjer so nardili sporazum za izmenjavo lesa med obema državama. Jugoslovansko targousko delegacijo je vodil predsednik hrvaške targouske zbornice Kurelič, italijansko delegacijo je vodil industrijač Adolfo Forli na mjesto avokata Schiratti-ja, ki je predsednik delegacije, zak u tjem cajtu je bio on zadaran u rimskem parlamentu.

Kot smo mogli zastopiti od žornalou, tista konferenca se je dobró zaključila an troštamo se, de bo ta sporazum (akordo) parnesu kakšno dobroto tudi nam beneškim Slovencem, ki se troštamo ure, de bi se odparla kakšna pot u Jugoslavijo

kup naj se pa u tjem cajtu večkrat premeša. Tuole se zlo dobro obnese par arži an pšenici, ki imajo golo zrnje. Zatohe ovas pa se popravi, če se mu premeša prah ljesnega oglja al pusti takuo za osem dni. Potle naj se varže ovas na vejounik ali na mašino za žito čistit, de gre proč prah. Ce je žito plesnivo (mufovo) naj se ga varže na vejounik potle naj se pomoči žitna lopeta u ažejdou špirit an premješava z njo kup žita; ce je pa žito le malo plesnivo, je zadost, de se ga parkrat premješa.

Peteu dob-r gnoj za breskve

Ce pognojite breskvam z lesnim peperom jim tuo zlo pomaga pri rasti an sad je potle tud bujošega savorja. Vjedejta pa, de je zadost en liter ljesnega pepela za usako drevje, več ne bi pomagal. Narbujoši cajt za gnojiti s pepelom je pozna jesen an zima. Ne gnojite usako ijeto s pepelom, ma usako drugo ljetu.

Menjava denarja

Zlata sterlina	7375
Napoleon	5900
Dolar	635
Sterlina karta	1630
Svičarski frank	148
Francoski frank (100 fr.)	157
Belgijski frank	12,30
Avstrijski šiling	25,25
Zlato po gramu	791
Srebro po gramu	13

Kup na debelo

ŽIVINA ZA ZAKOL

Krave	L. 180 do 190
Voli	» 220 » 240
Jenice	» 230 » 250
Ovce	» 160 » 170
Koze	» 140 » 150
Praseta (od 100 - 150 kg)	» 260 » 265

ZIVINA ZA REJO

Krave mlekarice	L. 130000 do 180000
Jenice breje	» 130000 » 170000
Praseta od 10 do 20 kg	» 2750 » 5000

PERUTNINA - ZAJCI - JAJCA

Kokoši	L. 590 do 650
Piščanci	» 575 » 625
Race	» 525 » 575
Furani (dindje)	» 500 » 550
Zajci	» 250 » 300
Jajca usako	» 30 » 31

ZITARICE

Ušerica	Po kuintalu
	L. 7500 do 7700

Sjerak	» 5700 » 5900
--------	---------------

Ušerična moka	» 8400 » 9400
---------------	---------------

Sjerkočna moka	» 7200 » 7300
----------------	---------------

Ušerični ctrobi	» 4700 » 4800
-----------------	---------------

SENO

Djetelsko seno	Po kubičnem m.
Navadno seno	L. 2500 do 2700

Navadno seno	» 1800 » 1900
--------------	---------------

GRADBENI LES

Bukovi hlodi	L. 14300 do 15200
Orješki hlodi	» 19300 » 22500
Cerješnjevi hlodi	» 17000 » 18000
Smrečki hlodi	» 14000 » 15000
Kostanjevi hlodi	» 14000 » 16000
Jesenovi hlodi	» 17200 » 19000

DRVA

Bukova drva suhe	Po kuintalu
	L. 950 do 1050

Eukove drva surove	» 800 » 900
--------------------	-------------

<